

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Honorato episcopo Arelatensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

Marcelli
Papæ felix
obitus.

decimo Calend. Februarij. Cuius corpus rapuit Iohannes presbyter noctu cum beata Lucina, & condidit cum aromatibus, & sepeliuit in cœmeterio Priscillæ via Salaria, nõ longè ab vrbe Roma, milliario tertio, vbi requiescit in pace.

Eodem tempore Maximianus Augustus præcepit ad se venire Carpasium, & interrogauit eum de discussione & nece sanctorum. Et cum vidisset Carpasium placatum sibi Maximianum, petijt ab eo domũ beati Cyriaci. Qui confestim quod petebatur, ei concessit; Et cum introisset in eadem domum, quam donauerat beato Cyriaco Diocletianus Augustus, inuenit locum, vbi sanctus Cyriacus fontem ædificauit, quem consecrauit beatus Marcellus episcopus, vbi frequenter baptizabat sanctus Cyriacus venientes ad fidem. Tunc Carpasius vicarius paganus crudelissimus, cum in eadem domo inuenisset baptisterium, fecit in loco eodem balneum, quasi ad deridendam legem Christianorum. Vbi frequenter meretrices & scenici lauacra sibi exhibebant, turpi lucro gaudentes in loco sanctificato. Et cum frequenter ista fierent ab impijs & sceleratis, quadam die cum se lauissent, & exhiberent sibi epulas, exeunte Carpasio de balneo cum multis sceleratis, decem & nouem cum Carpasio vicario subito ceciderunt, & mortui sunt. Ab eodem die clauserunt balneum, & factus est timor magnus in eadem regione vsque in hodiernum diem. Sanctorum verò corpora, hoc est, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, Mamie & Iuliane, sepulta sunt in via Ostiensi milliario ab vrbe Roma plus minus octauo: vbi orationes eorum florent nunc & semper, & quousque mundus iste voluitur, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vltio diuina in Carpasium & alios prophanos.

SERMO SANCTI HILARII EPISCOPI ARELATENSIS, DE VITA ET MORTE BEATISSIMI Honorati, Patris præcipui monachorum Lirimensium, & Episcopi Arelatensis.

16. IANVAR.
* memorijs

* & dignitatis

3. Reg. 18.

Philip. 3.

Prou. 10.
Viri illustrium mentium.

Gnoscitis, dilectissimi, diem publicis fidelium * mœroribus consecratum: Qui mihi quandiu caducos vitæ huius dies Dominus indulserit, semper quidè acerbitatibus grauis, plenus tamen * consolatoria laude adueniet. Hodie enim ille sanctæ recordationis, ecclesiæ huius Antistes, virtute, sacerdotio, nomine Honoratus, corpore exutus: quicquid ad clausulam elocutionis adiecero, absurdum poterit iudicari: Si enim dixerò, Ad astra migravit: ille etiam dum in terris moraretur, inter splendidissima regni Dei astra numeratus est: Addam, Christo adstat? Quando autem ei in vita sua ille non adstitit, cui omnis vita illam Elize vocè habuit, Viuit Dominus, cui adsto hodie? Dicam, Terrena deseruit, cuius, vt Apostolus ait, cõuersatio semper in cœlis fuit? Similiter itaque, quãtum certò animus meus habet, quicquid de tali viro dicendũ occurrerit, ipsa sui magnitudine cõgruo exitu caret. Cõpugnant mœroribus gaudia: Talem reminisci, dulce est: Tali carere, supplicium.

Duplex itaq; materia me prouocat: illic me laudum suarũ gratia ad sermonem trahit, hinc ad singultus retrahunt damna communia. Ignoscite itaque, si diripientibus sibi duobus his affectibus mentem meam, oris mei officium, tanquãm duobus dominis famulatum congruum negat. Quicquid recordatio in laudis partibus suggerit, totum hoc sibi inter damna numerans dolor vendicat: Quanquãm, etsi ad esset mihi serenitas mentis, & famulatu idoneo menti lingua seruiret, num abundantius laus eius proferri sermonibus meis poterat, quã in vestris sensibus manet? Nemo est, vt puto, cui non illius viri gratia maior occurrat, quã possit opulentissima cuiuslibet proferre facundia. Quia ergò, vt Scriptura loquitur, Iustorum memoria cum laudibus semper est, nec potest quisquam meritorum illustrium viros non cum laude memorare: proferam, vt facultas datur, aliqua ex his, quæ de illo dilectionis vestræ corda meditãtur. Adiuua bũt utique sensus vestri conatus meos, & quod sermone meo expediri difficile est, vestra sibi pectora proprijs cogitationibus eloquentur:

Scriptura

DE S. HONORATO EPISCOPO ARELATENSI.

371

Scriptura quodam loco continet: Sapientia in exitu canitur. hoc est dicere: Sapientis conuersatio in conuersationis sine laudatur. vnde & in alio loco: Nè laudes, inquit, hominem in vita sua. & iterùm: Ante mortem nè laudaueris quenquam. tanquam si diceret: Lauda post mortem. in viuentis enim laudibus, & laudato, locus vanæ exultationis offertur, & laudatori maximè nota assentationis affigitur. Multis autè modis vtile est laudare defunctum: primùm, quia dum abest, cui gratificari laudatione possumus, necesse est, vt ad largitorem gratiæ Deum laus tota referatur: deindè, quia sola virtutis admiratio residet, vbi suspicio assentationis aufertur. Defuncti itaque laus in sancta fidelium congregatione prolata, plena est ædificationis, vacua iactantiæ: merita quoque eius, qui laudatur, in hoc accrescunt, quia plures sua laude proficiunt. Nec verebor, nè nimis forsitan fauorabiliter de meo loqui credar: quia præterquam quòd nihil non inferius dici suis virtutibus potest, nemo est qui non illum suum compute, suum senserit, suumque crediderit. Non tamen ego ingenij fiducia, neque fretus eloquio ad attingendam tanti viri vitam manum mitto: quam si quis præscæ eloquentiæ author attingeret, non solum facundia non ornaret, sed victus materiæ mole succumberet. Vester me amor prouocat, vester affectus de illo loquendi fiduciam subministrat. Animabitur ipsius, vt credimus, merito sermo, quanuis * tepentis ingenij, & quod iacet verbis, eleuabitur rebus, & effusa in illum charitate vestrorum pectorum condietur. *repentis

Est illud notum omnibus oratoriæ disciplinæ, quorum laudandam receperint vitam, patriam prius & originem prædicare: vt quod in proprijs virtutibus deest, in patrū gloria præcessisse videatur. Nos autem in Christo vnum sumus omnes, & fastigium est nobilitatis, inter filios Dei computari: nec addere nobis quicquam ad dignitatem terræ originis decus, nisi contemptus sui potest. Nemo est in cælestibus gloriosior, quam qui repudiato parentum stemmate, elegit sola Christi paternitate censer. Prætermitto itaque commemorare auita illius secularium honorum insignia, & quod concupiscibile, ac penè summum mundus habet, vsque ad consulatus prouectam familiæ suæ nobilitatem, maiore generositate pectoris fastiditam, nec placuisse illum sibi de superuacuis suorum honoribus, qui pro amore veritatis iam non suos optabat. Ad illud potius meus sermo festinat, qua fide baptismum, in adolescentiæ annis proprio concupierit arbitratu, quam maturo consilio sanus mortem expauerit, qui eam ante baptismum vitæ carituram esse perspexerat: *Qua* siti vitam suam desiderauerit vitali fonte renouari, quam dulcis ei infantia, quam modesta pueritia, quam grauis adolescentia fuerit, quam omnes etiam ætatum gradus, gratia semper & virtute transcenderit, maiorque se semper inuētus sit, vt prorsus diuino quodam pædagogio educatū putes. Eruditur sine aliqua suorum instantia, seruat, iuuante Deo, baptismum præter vllam hominum sollicitudinem, & quod his maius est, recenti adhuc & illibato nitore fontis, sine admonitore conuertitur: sine admonitore dixi? & vbi est illud, quòd patria obstabat? quòd oblectabatur pater? quòd propinquitas tota renitebatur? Intrauerat enim gratia sua omnium sensus, & cum eum sibi Christus assumeret, certatim in suis omnibus mundus tenebat: alios dulcedo ipsius obligauerat, alios collegij blandimenta deuinxerant, alios in varijs iuuenum exercitijs admiratio secularium virtutum tenebat. Quot illi vitæ prioris gratiæ fuerant, tot à conuersione vinculis retrahebatur. Commune quoddam familiæ decus præcipi omnes timebant: Et verè quis vnquam illum habitus non quasi proprius accepit? quos aliquando amictus non ornauit? Itaque velut splendidissimā gemmam, & commune omnium decus eripi sibi simul patria, simul familiares, simul parentes putabant. Neque enim immutanda hæc omnia, & reformanda in melius, vt vidimus, sed quasi moritura esse credebant.

Et indè illud erat, quòd quia omnia, quæ adorsus erat, strenuè eum pater agere perspexerat, à baptisinate, quandiu potuit, auertit: timens, nè totus simul, sicut consecutum est, religionis amore raperetur. Inualuit tamen desiderium & amor Christi, & baptismum, discussis patris dissimulationibus, pueritia fidelis inuasit: ita enim adhuc se catechumenus inter primæ fidei rudimenta formauerat, lasciuiam pro reuerentia accipiendi quandoque baptismatis respuens, clericos vt patres honorans, & puerili interdum censu pauperem iuuans, quicquid habere adhuc illa ætas, & plus vtiqùe pro nouitate habendi amare poterat, miseratione prodigus offerebat, iam tunc in paruo præmeditans cuncta contemnere, & sua simul vniuersa largiri. His itaque & talibus exercitijs

Eccii. 11.

Laudare defunctos, multis modis vtile.

Summa nobilitas, in filijs Dei numerari.

Expetit baptismum adolescens Honoratus.

A baptisimo dat se vitæ religiosæ.

Catechumenus adhuc, viuit admodum pie.

Parfs cum nititur mudi vanitatibus implicare. tijs ad baptismum se fides catechumeni robusta proripuit: hinc iam prouidus pater, & tenera pietatis suspicione sollicitus, varijs eū oblectationibus prouocare, studijs iuuentutis illicere, diuersis voluptatibus mundi irretire, & quasi in collegium cum filio adulescente iuuenescere: venatibus, ludorumque varietatibus occupari, & tota ad subiugandam illam ætatem, seculi huius dulcedine armari. Nec immeritò eum secularis pater sibi à Christo præripi timebat, quem inter reliquos ornatissimos iuuenes velut vnicum complectebatur.

Ille omnia contemnit. Verum illi maior inter hæc omnia erat custodiendi baptismatis cura: fastidiebat adulescens, quo grandæuus oblectabatur pater, tali se semper adhortatione compellans: Delectat hæc vita, sed decipit: alia in ecclesijs præcepta recitatur: alia ibi in auribus meis mandata sonuerunt: illic modestia, continentia, & pudor traditur, hæc effrenata luxuria nutritur: ibi pietas viget, hæc exercitatio corporalis: illic ad æternum Christus inuitat, hæc diabolus ad temporale sollicitat: Omne quod in mudo est, vanitas est, & concupiscentia oculorum: & mundus transit, & concupiscentia eius: Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut & Deus manet in æternū. Festinemus ergò erui ab his laqueis, dum adhuc minus tenemur: difficile diū illigata soluuntur: facilius est tenera euellere, quam robusta succidere: In monte saluam fac animam tuam, ne forte apprehendat te mala cogitationes: citò serpit voluptatis venenum. Seruanda est Christo per Christi gratiam sumpta libertas: alij aurum, argentumque mirentur: dominantur, vt video, metalla dominantibus. Alij prædia atque mancipia non sine animi sui captiuitate possideant, & honorem diuinæ in se imaginis premant: Mihi satis est, mancipium non esse vitiorum: mihi salus, gaudium: mihi coniunx, sapientia: mihi in virtutibus, voluptas: mihi Christus thesaurus sit. Qui penfabit gaudia caduca melioribus: dabit & in hac vita studijs disciplinæ se oblectari & ornari, & inter hæc dignum fieri cælestibus regnis.

Alludit ad id, quod est Gen. 19. Nec longas talis meditatio moras pertulit, sed illicò in flamma conuersionis nutrita huiusmodi fomentis scintilla prorupit. Iugum Dominicæ seruitutis subdita ceruice suscipiens, iugum libertatis excussit, intelligens summum esse captiuitatis genus licentiam iuuentutis. Rediguntur ad breues capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, ceruicis lacteæ decus pallijs rigentibus occupatur, transit lætitia in grauitatem: membrorum vigor, animi vigore mutatur: virtus corporis, in virtutē spiritus migrat, pallescit ieiunio speciosa facies, & prius succi plena, fit plena grauitatis. Et quid plura? ita repente totus alius ex alio ostenditur, vt non aliter genitor ipsius, quæ orbatu filio pater lamentaretur. Et verè plena mortificatio corporis, sed vita illic spiritus erat. Tota hinc parentum persecutio insinuat, & suscitatur: tunc solum & primum patri contumax fuit, cum Dei patris filius esse contendit, ordinata iam tunc in Deo, sicut Salomon præcepit, charitate. Ità enim propheta memoratus sub Dei voce pronunciat: Ordinate in me charitatem. Ordinauit planè eam ille, & sub charitatis dispositione, perspexit primò Deum, tum proximum diligendum. Condemnari itaque se senectus patris, ætatis illius conuersione credebat: occurrit, renititur, comminatur: nec tamen vilo horum pueritia Deo freta, concutitur.

Summum seruitutis genus, licentia iuuentutis. Adstitit tyroni suo Dominus consolator, nec distulit vnum ei ex germanis in collegium suscitare: qui exemplo ipsius ad conuersionem vocatus, & senior iuniorum secutus, in ipso breui quo vixit tempore, sicut collegio illum, ita etiã virtute comitatus est. Hinc iam inter illos certamina grata propositi, cuius mens ad pietatem mollior, cuius cibis durior, cuius sermo blandior, cuius amictus asperior: Quis loqui rariùs, quis orare crebriùs posset. Quem minus detineret lectus, quem magis lectio: quem minus moueret inuidia, quem magis misericordia: Quis daret promptiùs, quod sibi detraxisset, quis libentiùs hospiti stratum cilicij, & ceruical illud cõsueti lapidis offerret. Quis peregrinum promptiùs ante elemosinæ dispensationem lachrymis foueret, & affectu priùs Christum, quam aduenam cõuiuio pasceret: cui in ore rarior mundus, cui frequentior Christus. Quis in illa sublimitate virtutum sibimetipsi minor videretur, & quo magis merito ascenderet, eo magis compunctione descenderet. Priuatus quidam tunc iam in conuersione eorum episcopatus gerebatur. Mentior, nisi plurimi episcoporum didicere ab illis, dum excipiuntur, excipere: nam si qui rigorem illum propositi non expauerunt, plus illinc humanitatis animo, quam refecionis corpore secum tulerunt. Ornabant itaque omnem patriam, & quantum apud animos multorum maner, custodiebant.

Frater S. Honorati, eius exëplo cõuertitur. Certamen virtutum.

Lapis illis pro ceruicali.

diebantur aliorum ab illis corpora, aliorum spiritus: prout quisque indigens erat aut vestimentis, aut doctrina, aut sumptibus, vestiebantur, instruebantur, alebantur. Nullus illuc peregrinationis labore defessus, non tanquam ad patriam & patrimonij sui rura peruenit. Nullus illinc ad vltiora discedens, non tanquam iterum à domo sua pedem mouit, & iterum sibi relinquere ciues suos visus est, iterum propinquos.

Interea amor in illos omnium crescebat, multiplicabatur, disseminabatur, & fama in vltiora quaque ferebatur: Totaq; iam erga illos patria, obsequijs & amore ac honore certabat: peruenire illis ad ignobilitatem & paupertatem nō licebat. Quanto magis eorum vita abscondebatur, tanto magis fama emicabat, & alter alterum laudi obijcere, & gloriæ exponere, & ad vnum communem virtutum apicem referre. Sed dum vnusquisque sub vmbra alterius obscurari volebat, tanquam repercussa claritas vtrinque radiabat. Iam quæ illorum grauitas, quàm senilis maturitas, quàm rara foeminarum visitatio, etiam proximarū, & quæ inter tot virtutes totius vanitatis fuga, quàm blanda consolatio, & quàm sollicita custodia erga eorum salutem, qui se eorum doctrinæ mancipauerant? Angelica ab illis vita in terris ducebatur, in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in virtute Dei. Pauebāt interea illi gloriam suam, & odorem bonæ conuersationis longè lateq; diffusum, licet ad Dei laudem referrent, sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebant: Percepisse se in vita sua mercedem suam reputabant: humanam conuersationem & gratiam fastidientes, eremi amore flagrabant.

Inito itaque consilio, & quodam modò passi honoris sui persecutionem, ad peregrina contendunt. Iterum patria confugit, iterum propinqui reluctantur: Spoliari sese hoc simul lumine metuunt omnes. Quod illic, Iesu bone, certamen fidei atque amoris fuit: qui tunc consiliorum, qui precum, qui lachrymarum ambitus? quis non illic sibi officium propinqui vendicauit? aut cuius lachrymæ, non cum lachrymis patris certaerunt? Amittere enim se omnis patria in iuuenibus illis patres sentiebat: & verè erat in illis senectus, non annis cana, sed gratijs: non cariosa artubus, sed moribus vetusta. O quæta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, qui lampadas tuas, fidei igne fulgentes, non loco fixas stare pateris, sed præfers eas illuminationi diuersorum locorum, inspirans migrandi voluntatem, & fugiendi gloriam: quæ vtrique multiplicada erat ipso per susceptam peregrinationem virtutis augmento. Diripitur itaque dudum quidem vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga substantia, & æqualiter ad patrimonium propinquus atque extraneus auctonator admittitur. Ità nullus in lucris duntaxat parentum respectus est, ac si rem non suam vendant: Possessio quæ pauperibus, ex quo ab ipsis fuerat possessa, seruiert, pauperibus nunc distribuenda distrahitur. Excepit patria effusam misericordiam, & fletibus effusus repensat.

Exeuntes de terra, & de domo, & de cognitione sua, exemplo pares, verè Abraham filij demonstrantur. Nè quid tamen iuuenili ausu temerè ab ipsis inceptum putaretur, assument senem perfectæ consummatq; grauitatis, quem semper in Christo patrem computantes, patrem nominarunt, Sanctum Caprasium, angelica adhuc in infulis conuersatione degentem: Cuius quanquam dilectio vestra nomen haftenus ignorauerit, & adhuc nesciat vitam, amicis cum suis Christus annumerat: hunc tanquam ordinatorem in Dominò atq; custodem suæ ætatis assumit, quos iam custodes sibi plurima iuuentus elegerat. Queritur ergò peregrinationis latebra, fugitur fama virtutis: at vbi quæ itur, ibi alia, velint nolint, fama pariebatur. Felices terræ, & portus beati, quos celestem patriam sitiens peregrinus illustrat. Alij Orientis oras, & quæcunq; alia plena sanctis loca, accipiendi exempli gratia, accedunt: hi quicquid adeunt, exemplis bonis suscitāt: Spargitur vbi quæ substantia, & in omni accessu eorum bonus Christi odor fragrat: expetunt litora, quibus barbara esset etiam illa, quæ plurima in ipsis erat, Romana eloquentia. Longum est percurrere, quem ab illis profectum vnusquisque locus traxerit, quam salubritatē ecclesijs, sine vilo clericatus actu inuexerint, quot magistris magistri in silentio fuerint. Illud commemorasse sufficiat, intrepidè ab illis, pro Christi desiderio, maris reuma toleratum, squallorem ac sterilitatem Achaici litoris expetitam, & tam delicatè, tam molliter educatos, contra tantas aquarum & aurarum varietates decertasse. Quod quàm graue, quàm intolerabile illi teneritudini fuerit, excessus illic germani sui beatissimi in Christo viri Venantij, & infirmitatis suæ, suorumq; protestabatur. Iam quid in illo

Magnum hospitalitatis studium.

Crescit fama eorum, dum latere cupiunt.

Dolent se ab alijs laudari.

Distrahunt res & facultates suas.

Dant pauperibus. Gen. 12.

Caprasium sibi patrem adiscunt.

Venantius frater S. Ho

norati, Me
tonē dece
dit.
Matth. 25. funere Metona aut extulisse se, aut percepisse crediderit, multiplicibus psallentium in-
dicavit agminibus: hinc Hebræus, hinc Græcus, hinc Latinus exultat: Iudæus ipse Chri-
stum respiciens, fidelem Christi seruum admiratur. Astra ipsa feruētes chori pulsant, &
vt credimus, cum humanis vocibus angelici chori concinunt: fidelis famulo suo Chri-
stus occurrit: Eugē Venanti, serue bone & fidelis: & dum audis, intra in gaudium Do-
mini tui, memento nostrī, quos adhuc seculi gaudia impugnant. Accipiunt finem car-
nis animæque certamina, sumit principium vitæ perennis gloria.

S. Honora-
tus redit in
Italiam.
Hinc iam vobis Honoratum vestrum Christus reducit, & occulta manu salubritatem
regressus sui temperat. Nam quicquid præterfluens tangit, illuminat: huius Italia bene-
dici gaudet introitu, hunc Tuscia veneratur, complectitur, & blandissimas per sacerdo-
tes suos moras necit. Porro Dei prouidentia nobis prospiciens, cuncta distumpit, &
quem è patria eremi desideria, prouocant, hunc in eremum huic vrbi propinquam,
Christus inuitat. Vacantem itaque insulam ob nimietatem squaloris, & inaccessam ve-
nenatorum animalium metu, Alpino haud longè iugo subditam petijt, præter secreti
opportunitatē, sancti ac beatissimi in Christo viri Leontij episcopi oblectatus vicinia,
& charitate constructus, plurimis à nouo ausu retrahere illum conantibus. Nam circun-
iecti accolæ terribilem illam vastitatem ferebāt, & suis illum occupare finibus fidei am-
bitione certabant. Verum ille humanæ conuersationis impatiens, & circuncidi à mun-
do, vel obiectu freti concupiscens, illud corde & ore gestabat, nunc sibi, nunc suis pro-
ferens: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et
in euangelij Christi ad discipulos factam promissionem: Ecce dedi vobis potestatem
caleandi super serpentes & scorpiones. Ingressus itaque impavidus, & pauorem cete-
rorum securitate sua discutit. Fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium. At quæ
non tenebræ illud lumen refugerunt? quæ non illi medicamento venena cefferunt? In-
auditum verè illud, & planè inter miracula ac merita illius mirandum reor, quod tam
frequens, vt vidimus, in illis ariditatibus serpentium occurfus, marinis præsertim aſti-
bus excitatus, nulli vnquam non solum periculo, sed nec pauroi fuit.

Leontius
Episcopus.
Psal. 90.
Luc. 10.
S. Honora-
tus ingredi-
tur in Liri-
nensē insulā.
Insigne mi-
raculum.
Quid longiùs morer? Cooperante, vt ita dicam, Christo, omni quæ priùs deterruerat
aduersitate superata, Honoratus vester castra illic quædam Dei collocat, & qui locus
dudum homines à sua commoratione repulerat, angelicis illustratur officijs: Illumina-
tur latibulum, dum ibi lumen oculitur: Cedit ignoti priùs exilij obscuritas, voluntarij
exulis claritati. * Quis ergò mendacio illud conferat? Quocunquē Honoratus accesserit,
adesse illic etiam honorem necesse est. Hic primùm illigatur, diu euitans, clericar-
tus officio: hic refugam suam sacerdotalis insula necit, & qui venire ad dignitatem de-
trectauerat, ad ipsum dignitas venit. Apparuit illic presbyter, non duplici tantum, sed
multiplici honore dignissimus, coram quo nullam sacerdotij distantiam, nullum nomi-
nis priuilegium episcopatus agnosceret. Nemo vnquam episcoporum sibi tantum vsur-
pauit, vt se presbyteri illius collegam computaret. Verum ille tam integram in sacerdo-
tio monachi humilitatem conseruabat, quàm plenè monachus sacerdotij merita pos-
federat. Industria * illic sua sufficiens electis Dei ecclesiæ templum excitatur, apta mo-
nachorum habitaculis testā confurgunt, negata à seculis aquæ largiter fluunt, in vno
ortu suo duo veteris testamenti miracula præ se ferentes. Nam cum è saxo erumpe-
rent, in media maris amaritudine dulces profuebant. Certatim iam illuc omnis regio
quærentes Deum dirigebat: Honoratum expetijt, quisquis Christum desiderauit: &
planè Christum, quisquis Honoratum expetijt, inuenit. Ille enim illic totus vigeat,
pectus eius, quasi præcellam arcem, & splendidissimum templum infederat: Illic casti-
tas, fides, sapientia, & virtus habitauit: Ibi iustitia fulsit & veritas. Itaque velut vlnis
effusus, * protensisque brachijs, in amplexum suum omnes, hoc est, in amorem Christi
inuitabat: Omnes vndiquè ad illum certatim consuebant.

* Quid er-
gò emenda-
tio illa
Initiatur
sacerdotio.
* illic
Cōstruitur
Lirinensē
monaste-
rium,
* patenti-
busque
Monachos
suos præcla-
rè instituit.
Etenim quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius ciues suos non habet? quam
ille barbariem non mitigauit? quotiès de immanibus belluis quàm mitis fecit colum-
bas? quàm amarus interdum mores Christi dulcedine assperisit? & quorum prauitas si-
bimetipsis priùs poenalis fuerat, eorum postmodum gratia oblectamento omnibus
erat: degustata deinde boni suauitate, non potuerunt non magis odisse quod fuerant.
Nam velut eduçi in nouam lucem, antiquum illum diu insidentium errorum carce-
rem detestabantur. Pulsā est per exhortationes ipsius varia pestis animorum: amaritu-
do,

do, asperitas, rabies locum dabant libertati, quam Christus obtulerat, & delectabat requies post longam & grauem Pharaonicam seruitutem. Stupenda & admirabilis permutatio: non Circéo, vt aiunt, poculo ex hominibus feras, sed ex feris homines, Christi verbum tanquam dulcissimum poculum, Honorato ministrante, faciebat. Quid enim non extunderet illa instantia cum alacritate coniuncta? Aut qui lapides non in Abrahæ filios verterentur, vbi tanta erat in expoliendis mentibus officina virtutum? Quòd si minùs hominem ad salutem suam viuidis exhortationibus permoueret, Deum oratio ne constringeret. Omnium ille passiones, suas credidit, & tanquam suas fleuit: profectus laboresque omnium, suos computauit, sciens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, simul & vitia & virtutes omnium, in meriti sui cumulum transferebat. Sicut enim virtus ad virtutem excitat, ita miseratio miseris impensa, fructificat. Metet enim in singulis plus, quam sibi * singuli. singulorū enim salus vnam illi gloriam instruit. Impiger, festinus, infatigabilis perseuerat: prout cuiusque naturam, moresque perspexerat, hunc secretò, illum palàm: hunc seuerus, illum blandus aggreditur, & ad castigandi immutationem, ipsam plerunquè faciem castigationis immutat. Indè illud erat, quòd non facillè quenquam tantum vel amari vidimus, vel timeri. Ità enim duos hos affectus sui, in vnoquoque suorum collocabat, vt & amor suus delicti metum, & timor disciplinae amorem introduceret.

Incredibile est, quantæ illi curæ fuerit, nè quem tristitia affligeret, nè cogitatio secularis vrgeret: Quàm facillè perspexerit, quid quenque vetaret, tanquam singulorum mentes mente gestaret: Quanta præterea pietatis dispensatione prouiderit, nè quem nimius labor grauaret, nè quis nimia quiete torperet: Ipsos, si dici potest, singulorum somnos pio pensauit affectu: valentes corpore, à desidia semper excutens: feruentes spiritu, cogebat ad requiem. Omnium vires, omnium animos, omnium stomachos infinctu, credo, Dei nouerat: verè seruus omnium factus propter Christum Iesum. Mirandum est, quomodo vnus tot simul officia compleuerit, tam varia præsertim infirmitate vexatus: fortissimos quosque & recenti adhuc conuersatione prauales, in ieiunij vigilijsque, impar viribus, pari lege comitatus est. Infirmos ipse infirmior visitauit: Refrigeria animarum simul prouidit & corporum, & nè quid cuiquam minùs fuisset impensum, animo semper recurrebat: hic alget, hic ægrotat: illi hic labor grauis est, huic hæc esca non conuenit: ille ab alio lesus est: graue quòd hic intulit, nec minùs graue, quòd hic sensit iniurias: Orandi instantia opus est, vt offensi gratiam hic consequatur, & hic sibi illatam contumeliam aut leuem, aut nullam computet: hic autem se grauissimam intulisse suspiret. Hæc illius iugis opera, iugis intentio erat, leuigare omnibus iugum Christi, & quicquid diabolus inieciisset, auertere: discusso culparum nubilo, virtutum serena reuocare, amorem Christi & proximorum amando inferere, & mentes omnium, tanquam pectus suam excolere, innouare gaudia, & ad Christi semper desiderium tanquam primo conuersionis die inardescere.

Hinc illud erat, quòd omnis congregatio illa, diuinæ cupida seruitutis, ad nomen ipsius ex diuersis terrarum partibus collecta, tam moribus quam linguis dissona, in amore illius conspirabat: Omnes dominum, omnes patrem vocabant, in illo sibi patriam, propinquos & omnia simul reddita computantes. Didicerant omnes, ipso sibi compatiante, dolores illius, suos computare, vt non immeritò egregius, & in Christo beatissimus vir Saluianus presbyter, charorum ipsius vnus, in scriptis suis dixerit, quòd sicut cæli faciem pro sua sol aut obscuritate, aut serenitate mutaret: ita congregatio illa cælum sitiens, & cælestibus studijs mancipata, ab ipso vel nubila, vel serenitatem mentium quasi à peculiari in Christo sole susciperet, ipso quoque & afflicto affligeretur, & respirante reualesceret. Hinc illa erat, & adhuc orationibus eius permanet diffusa in monasterio ipsius sancti spiritus gratia, tanti doctoris & exemplo & admonitione firmata, in varijs charismatum donis, in humilitate & mansuetudine, & in charitate non ficta, & vna capitis gloria, in diuersitate membrorum.

Magna illi inter hæc omnia erga aduenas & hospites cura. Quis enim illum aliquando præteriret? quis non quanlibet prosperam nauigationem, & quantunlibet secundos ventos, pro tanti viri desiderio, commodi sui contemptor, abruptit? Aut si insulam tenere non licuit, violentum secundæ nauigationis obsequium, acerbissimam tempestatem computauit? Nemo illuc non festinus accessit, nemo illic moras suas

Deprauatos multos rum mores egregie corrigi.

*singulo

Insignis eius moderatio.

Magna viua eius serueritas.

Quæ illius cura perpetua.

Monachi eius omnes mirè eum amant.

Saluiani præclarū de eo testimoniū

Magnū eius erga peregrinos studium.

376
 sensit, nemo illinc non securissimus soluit, prosequente ipso amore vota illorum. Et tunc primùm agnitis, tanquàm dudùm suis, enitentes in squallore eremi delicias conspectu suo ministrabat, cum tanto omnes gaudio & alacritate suscipiens, tanquàm expectasset. Aderat præterea munificenti animo par substantia, pari fide ministrata. Nam qui libenter audiērat, Vende omnia tua, & da pauperibus: & veni, sequere me: huic libentissimè vnusquisque, si quid munificentiae animo deuouerat, dispensandum ingerebat: securus illi sua committens, cutus in relinquendis omnibus secutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens ille ex diuersarum regionum vastitate concursus: & verè is ille erat, qui non vt parcus dispensator aut timidus, respectu sibi creditæ & crescentis quotidie congregationis aliqua tribueret, plura seruaret: sed quid quotidie in alieno non faceret, quod in suo semel fecerat? hoc est, nihil sibi, nihil suis, præter presentium dierum victum & vestimentum reseruaret. Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides nunquàm.

Quadam enim vice, cum vnum iam ex multis millibus aureum nummum profusa ad munificentiam arca retineret, hunc etiam ipsum in multarum rerum defectu constantissimè pauperi prætereunti dedit, & mihi atque alijs adstantibus dixit: Certum est iam appropinquare qui deserat, si iam non habet munificentia nostra quod proferat. Vix trium aut quatuor horarum spatium, die fluente transierat, & continuò qui verbis suis fidem faceret, occurrit. O felix munificentia, cui fides ministrauit: ô felix fides, cui munificentia nunquàm moram fecit. Et verè quantum fides sua suppetebat, dispensare sua tantum manu non occurrit: Plurimos multis locis probatissimos viros habuit, quorum semper manibus, quod sibi deferebatur, expenderet. Sic vnus dispensatoris gratia dispensatores multos habebat, & fides sua, quasi communis quidam fons, & dantibus & accipientibus plurimis profuebat. Nullus penè angustiae ad ipsum perueniunt, quæ non vltra ipsum protenderentur, aut non in ipso metam reperirent. Hinc iam certatim ad illum, vt putabat, aut certè vt optabat, latentem vndique literarum officia perlata sunt: Quibus ille quàm nouis affectibus variata reddebat, quàm grauiam, quàm blanda, quàm dulcia? Vndè pulcherrimè splendidus mundo, splendidior Christo, æmulus virtutis eius, beatus Eucherius, cum in eremo in tabulis, vt assolet, cera illitis in proxima ab ipso degens infula literas eius suscepisset, Mel, inquit, suum ceris reddidisti.

Eximia ci-
 us liberali-
 tas & fidu-
 tia in Deu.

Multos ha-
 bet dispen-
 satores.

Is Eucherius fuit
 Episcopus
 Lugdunen-
 sis.

Quis itaque non beatum se, beatam domum, beata scrinia sua credidit, in paruo ex ore ipsius munere, magna benedictione ditatus? Et sanè tantum in scriptis illius salis, tantum dulcedinis erat, vt non scrinijs aut armarijs, sed arca pectoris condi mererentur. Inde est, quòd plurimi ea inscripta mentibus ferunt, & libentissimè ad testimonium amoris ipsius proferunt. Denique quis vnquam tantos sibi amicos presentibus illigauit officijs, quantos ille qui se diligenter, & auidissimè desiderarent, habuit ignotos?

Interea ego dum multimodam eius in omnes gratiam memoro, in me infinitam curam prætermitto, cum ipsius vtiquè mihi cura non minùs in Christo salutis attulerit, quàm amor inter vos ornamentum & honoris reliquit. Mei enim gratia, quod ad meritum eius, & iudicium meum pertinet, patriam quam fastidierat, non dedignatur accedere, nec refugit laborem tanti itineris, suis præcipuè multis iam dudùm infirmitatibus grauem: Venit, meque in illis iam annis nimis amicis seculo, & contumacem Deo, vt seductor, & verax, ad amorem Christi blanda manu tentat. Longum est intromittere illam in exhortationibus ingenij sui violentiam, quibus cum iam ante propositum acerrimos sibi metipsi ad conuersionem stimulos admouere potuisset, haustis diu sapientiae fontibus multipliciter diffundebatur: sed cum parùm in aures nostras pietatis illius verba descenderent, ad solita orationis præsidia conuertitur, & affectus sui clamor repulsus duritia mea, pijsimas Dei vsque ad misericordiam pulsauit & penetrauit aures. Et verè oblectanti mihi, & per secularem illam nimis periculosam consuetudinem, obstinationem interdum meam sacramento obstringenti, prophetico (vt ita dicam) spiritu antè iam præmiserat, Hoc (inquiens) quod mihi tu non præstas, Deus præstabit. Et ô, quàm diu mollire duritiam meam nixus est imbre lachrymarum? quàm pijs mecum pro salute mea amplexibus osculisque certauit? Ad præsens tamen, vt ille ait, vici pessimam victoriam. Exagitandum me illinc & edomandum dextera Dei suscepit: illi enim me oratione tradiderat. Qui tunc in corde meo fluctus, quæ tempestates diuersarum, & inter se compugnantium voluntatum excitæ sunt? Quoties sibi in animo

Hilarij lu-
 crandi gra-
 tia quæ fe-
 cerit.

Quas in
 animo suo
 pugnas sen-

mo meo velle & nolle successit: Et quid plura? Absente illo, partes in me suas Christus exequitur, & post biduum orationibus illius per miserationem Dei mea contumacia subiugatur: fugauerat enim somnium cogitatio, & inuitante me pio Domino, totus eminens cum voluptatibus suis mundus adstabat: Quid experendum, quid relinquendum suaderet animus mecum meus, tanquam collatis apud amicum tractatibus ventilabat. Gratias tibi, bone Iesu, gratias tibi, qui dirupisti vincula mea, famuli tui Honorati pia supplicatione permotus, & iniecisti mihi vincula amoris tui, quibus si tenerar, nunquam peccati vincula recalescent. Occurro itaque subditus, qui superbus abcesseram, & omni contradictione deposita, nouus precator accedo. Sic sic sancti oratio fugitios suos reducit, sic contumaces subiugat, sic expugnat rebelles.

ferit Hilarium, illi non acquiesces.

Tandem obtemperat eius adorationibus.

Iam quibus ille tunc lachrymis ariditatem meam irrorauit? quam pio fletu me quoque traxit in lachrymas? Tali me humilitate & blandimento, tanquam si ipse à me exciperetur, excepit: ablata est illic causa remorandi: Tum primum illam patriam, quam fugiendam dudum crediderat, agnouit. Educit me secum suam prædam: gaudet, triumphat, exultat. Eremo me iam tamen exemplo suo secreti cupidum festinat includere. Alit primum lacte, & postmodum cibo. Potat me profuio illo, qui in se erat, celestis fonte sapientia. Atque utinam tantum angustia spiritus mei recepisset, quantum ille studebat infundere: preparasset me profectio vobis, & desiderio vestro dignum dedisset, & successorem sibi idoneum nesciens erudisset. Iam verò profua illius in omnes charitas, quod sine inuidia dixerim, quantum in me adiecerat, & leue illud Christi iugum quantum mihi leuius blandimentis suis fecerat? Quoties mentem meam, quoties animum, quoties linguam nominabat? Quam impatiens absentia? quam semper indignissimi conspectus mei cupidus erat? Quid de his omnibus dicam, nisi propheticum illud, quod Dominus retribuatur pro me?

for. tum

Interea ego, dilectissimi, strictim contingens potius cuncta, quam referens, de solertissimo pastore vestro ea, quæ alijs potius quam vobis erant nota, refricavi. Sacerdotium quippe illius in ecclesia hac nomine auctum vidimus: sanctimonia verò & actibus iam prius summum. Sed vnde illud, quæso, quod tam è longinquo, tam ignotus expetitur? Quis illam absentis, nec prius visi gratiam vestris pectoribus affixit? quis illud desiderium suscitauit, ut orbatis ijs, quibus à Domino apud eremum indultus erat, vobis nasceretur? Ille utique, qui cuncta dispensat: ille qui cum & patriæ suæ quandiu congruum videbat, indulgit, & per maria & per terras ad vtilitatem videntium, hanc tantam cultoris sui gratiam circumegit. In summa verò ex illo breni, quo vobis indultus est tempore, facile metiri datur, quid plus de illo in his, quid minus dixerit. Vidistis enim, dilectissimi, illam sollicitudinis vigilantiam, illud disciplinae studium, illas pietatis lachrymas, illam iugem ac perpetuam mentis serenitatem, cuius testimonium vultus immutabilis erat. Audistis quoque os illud congruens vitæ, in quo erat consentanea puritati pectoris, sermonis luculentia. Vidistis illam latitudinem charitatis, quæ tanta in illo fuit, ut non immeritò de illo sanctus, cuius proximam sententiam proposui, dixerit: Quod si arbitrio hominum charitas exprimenda esset, Honorati potissimum pingi vultu debere videretur. Quis itaque illum vnquam sufficienter vidisse sibi visus est? Cui non loco omnium affectuum fuit? Quis ita blandimentum cum feueritate coniunxit? Quis ita mixtam lætitiæ disciplinam propinavit? Quem non cum ipsius gaudio, qui corrigebatur, correxit? Quando lætitiæ eius quicquam læsciuiæ redolens? Quando tristitia non salubris? Quando gemitus, nisi de peccati alieni mœrore descendens? Quis cum non auctiorem inuenit, quam prius viderat? Semper in summitate virtutum positus, semper quo crescere posset, inuenit.

Expetunt Arelatenses Honoratum Episcopum.

Mira vultus eius constantia.

altiore

Iam verò sub exhortatione ipsius quis anxius non dolorem suum spreuit? Quis feris moribus, non insaniam suam execratus est? Quis arrogans, non plus quam omnes, superbiam suam ipse abominatus est? Quis læsciuis luxuriam non detestatus? Et quid plura? Omnibus omnia, ut Apostolus ait, factus, communis omnium medicina erat. Nullam penè gratiam non in se tam plenam habuit, ut ipsam specialiter excolere & possidere tanquam vnicam putaretur. In nullo vitæ ordine non ita vixit, ut ipsi specialiter apertus videretur. Denique ut primum sanctæ huius ecclesiæ regimen accepit, prima ei cura concordia fuit, & præcipuus labor fraternitatem, calentibus adhuc de assumendo episcopatu studijs, dissidentem mutuo amore connectere. Tanquam probatus Israël

Vis & efficacia exhortationum eius.

1. Cor. 9.

Abbatæ

lethib' charitatis.

Studium

concordia.

agitator probè nouerat, non facillè quicquam discordantibus imperari. Studebat prætereà amore potius regere, quàm terrore dominari: vt voluntaria magis, quàm coacta correctio hunc quoquè subditis adijceret ornatum, nè ad officium suum compulsi pararentur. Confestim itaque exclusa discordia, illi, quæ virtutum omnium mater, charitati locum præbuit. Floruit igitur sub illo Christi ecclesia, sicut monasterium antè floruerat: creuit gratijs, decreuit metallis. Ingressa videlicet disciplina, tanquàm domum suam domina, mammona iniquitatis exclusit, & quæ ociosè diù congesta fuerant, dignis tandè vsibus deputauit: dudum defunctis thesauros suos misit: iterumq; qui obtulerant, oblationum suarum refrigeria fenserunt. Hoc solum quod ministerio sufficiens erat, reseruauit: sed si exegisset vsus, nec ministerio, vt reor, pepercisset. Alieni tēporis vota dispensationem suam fecit.

Liberaliter distribuit pecunias congestas ab alijs.

Operari etiam inter extrema non destitit: multos in lectulo suo verbi dispensatione ditauit. Sed quadiù illum lectulus tenuit, cui etiam superare vicinas morti lassitudines iam in cōsuetudinē venerat? Vltimum, doloribus iam reluctantibus, Epiphaniōrum die in ecclesia sermonē habuit, nesciens vnquam, colluctante cū infirmitatibus fide, dolori magis corporis, quàm spiritus feruori acquiescere, seruiuit desiderijs vestris super vires suas. Non illū siquidem aliqua extrinsecus superueniens ægritudo, non subitus febriū æstus absorbit: sed diù dilata infirmitas, nimio dudum proposito rigore cōtracta, & adhuc remissioni parū acquiescēdo ingrauescens, octauo eum vel nono die à solennitate prædicta paulatim extenuādo confecit. Vix quatruiduo tamen nobis suam in officijs charitatis debitam præsentiam denegauit, timens vtiquè, nè suos vicinia transitus sui cōtristaret. Nulli vnquam grauis inter grauissimas ægritudines fuit: nulli, vt afolet, vllum infirmitates eius horrorem intulerunt. Et quidem hoc ordine illud sancti spiritus receptaculum conqueiuit.

Insignis feruor spiritus eius.

Mentis eius vigor.

Ceterum impolluta illius mentis vigorem incredibile est quàm integrum vsq; in extrema seruaerit. Ac primū semper vberimè suos consolatus est, ac nihil magis timuit, quàm nè diutina nos desperatiōe cōficeret, intelligēs penè facilius ferri extrema, quàm dubia. Absterfit semper sermone cōdito circumstantiū lachrymas: quas tamen quo magis abstergit, iritat. Indè grauiorē suo, dolorē nostrū computabat. Non facillè quisquam tam forti pectore inter quælibet aspera, & diù tolerata, nec optauit aliquādo mortem, nec expauit. Nam is, quem viuere inter quælibet grauiā in Christi seruitute nō piguit, ad nouam vitā per cōmunem illam nouæ vitæ sanuam transire nō timuit. Præmeditata enim illi vltima omnium necessitas, nō repentina aduenerat. Itaq; sub ipso iam finis ad-

Sub mortē quàm fuerit religio sē sollicitus.

Patrocina sanctorum.

Magni viri multa patiuntur.

Oratio eius ad præfectum &c.

pectu, tanquàm emigraret, tanquàm valediceret, nè quid imperfectū derelinqueret, nè quid minùs plenè quàm pposuerat, ordinaret: interrogare singulos nostrūm, & ad suggerendum, si quid memoriam suā subterfugisset, hortari: omnia interim subscriptione firmare, & parcentes nos fatigationi suæ, ad omnia quæ agenda erant, cogere: cogere autè blando illo, sicut semper, imperio. Quadam autè vice, cū cōprimere lachrymarum mearū tempestatē, & abrumperē riuos sietuū laboraret, Quid, inquit, fies inenitabilem humani generis necessitatē? Imparatus ergo te inuenire meus transitus debuit, cū me nō inuenerit imparatus? Cumq; ego impedita singultibus vtcūque poterā verbis ipsius verba subnecterē, q̄ iā nō destitutionē eius dolerē, quippe q̄ mihi orationū suarū patrocinia nunq̄ defutura considerē, quin & post transitū suū validiora p̄sumerē: vno me dolorū suorū vulnere, & difficiliū inter extrema luctaminū grauius affligi. Et qd ego, inquit, minimus omnium fero ad ea, q̄ sanctorū plurimi in supremis suis acerbissima pertulerunt? & commemoratis aliquot, adiecit, quod credo alicubi legerat: Magni, inquit, viri multa patiuntur, & vt alios pati doceant, nati sunt in exemplum.

Confluentibus autem ad se potestatibus, præfecto, & præfectorijs viris, quàm feruentia sub mortali iam frigore mandata deprompsit, ab ipso exitu suo sumens acerrimum exhortationis exordium? & dignum planè erat, vt qui vitæ semper exempla præbuerat, etiam mortem suam in exemplum aduocaret: Videtis, inquit, quàm fragile habitamus hospitium: Quantunlibet vinculo ascenderit, illinc morte detrahemur: ab hac necessitate neminè honores, neminè diuitiæ liberant: hæc iustis & iniustis, hæc potentibus humilibusq; cōmunis est. Magnas Christo debemus gratias, q̄ morte & resurrectione propria, mortē nostram spe resurrectionis animauit, æternā vitam offerēs, discusso æternæ mortis horrore. Sic ergo vitā agite, nè vitæ extrema timeatis, & hoc quod mortē appellamus,

lamus, quasi cōmigrationē expectetis. Mors pœna non est, si non ad supplicia deducit. Dura quidem est carnis animæq; diuisio: sed multo durius in gehennæ flammis erit carnis animæq; confortium, nisi in omnivita generositate suam spiritus recognoscens, bellum corpori, & corporalibus vitijs certamen indixerit: & felici discretus à carnis colluione diuortio, æternæ paci impollutam seruet vtranq; substantiam, illic feliciter copulandam, vbi exultabunt sancti in gloria & lætabuntur in cubilibus, hoc est, in corporibus, tanquam in receptaculis suis, cum ea quæ iustitiæ dedicauerant membra, sociata, tanquam consueta hospitia recognoscēt. Hoc itaque agite: hanc vobis Honoratus vester hereditatem relinquit, supremo halitu suo ad hereditatem vos regni cælestis inuitat. Nullus nimirum mundi huius amore teneatur: optimum est, vt voluntate fastidias, quo te vides necessitate cariturum. Nemo opibus * desluat, nullus pecuniæ deseruiat, neminem diuitiarum pompa corrumpat. Scelus est, precium salutis in materiam perditionis assumere, & illo capi quenque, quo redimi potest. Plus intercæ vultu, plus oculis emicante in cælum sensu monebat. Impar est quidem ignito sermone eius, sermo referentis, sed non minus imparia spiritui suo verba erant morientis. Tali itaq; exhortatione, & insolito quodam motu oratione perfusa, inusitatum quoddam munus benedictionis impendit.

Deficiente membrorum ministerio, noua semper mentis gratia pullulabat. Ordinatissimæ itaq; omnibus, (neq; enim multâ in actibus suis minus plena restabāt) cum omnes charos suos mente percurreret, quantos nominatim proferre lassitudo non vetuit, missa per eos qui adstant salutatione ditauit: Mihi verò in aurē, Excusa, inquit. Sic sancto illi fieri non potuisse quod voluit, cognoui. Magna & admiranda solertia, inter graues illas mortis angustias prouidisse, nè cuius tristitiam non, quantum in se erat, abstergeret, nè quid certè inexcusatum relinqueret. Quid illud, quæso, quod cum omnes suos, quos ad hanc urbem amor suus traxerat, vti quæ inter peregrina desereret, nullum vili reditum, nullam societatem commendauit, non loca viuendi certa distribuit, tanquam verè præsciis, nullam suorum dispersionem futuram, nisi eorum, qui iam & se superstitè animi diffinitione migrassent: Et verè non facile quenquam à societate nostra abesse nouimus, nisi quem abfuturum ipse præmonuit: qui aut chariorē conspectu suo patriam, aut grauiorem senserat disciplinam. Intercæ grauior illum somnus vrgebat: quem cum interdum pauidi interpellarem, Miror, inquit, in tam graui meastatitudine, post tam longa insomnia, quæ præcesserunt, grauem vobis meum somnum videri. Et cum suspectis omnibus sedere eum in vltimo prohiberemus, ioculari, vt erat solitus, blandimento, & consuetudinaria mentis serenitate, respondit, quod molestos nos in hac solitudinis parte pateretur. Ità penè, antè vita eius, quam dulcedo, consumpta est.

Somno deindè vltimo exceptus, in mortis quietem dormiens transijt, sine vlllo, vt sese habent extrema, luctamine, nullas difficiles obitûs moras sensit. Angelicis choris anima illa sancta, generosa, sincera, & ab omni contactu mundi incontaminata suscipitur. * Multorum intercæ varijs visionibus somnus incutitur, quarum tamen vna omnium facies erat, quod scilicet sancto illi occurrerent officia sanctorum. Et verè illic in eodem mediæ noctis puncto ecclesiam in occursum sancti corporis conuentus compleuit, vt non nisi angelicis nuncijs suscitatus putaretur. Relinquitur vegetatum semper spiritu, plenum gratiæ corpus exanime: integrum siquidem vultûs decorem facies omnibus grata seruabat. Probè vos ista nôstis, & multo plenius vos vobis, quam sermo sufficit is: qui animorum meditatione describitis. Neq; vllus non magno sibi damno affici visus est, si conspectu corporis ipsius caruit, si non vt quenq; aut reuerentia, aut amor suaferat, osculum aut ori, aut quibuscunq; membris ipsius impressit, aut ferretto, in quo sanctum illud corpus, magna fidei ambitione vestitum, maiore postmodum sepulcro admouetur penè nudatum. Nec enim pepercit sanctitatis amictu eius pallijs fides, quæ preciosissimi muneris loco habuit, aliquam de velaminibus illius fimbriam decerpissè. Certauit in exequijs illius vester affectus: refecistis in funere suo latentè adhuc inter vos peregrinationem meam: pauidis me tã effusa in ipsum animi charitate. Quem enim illo die sua testâ tenuerunt? Aut quem non tanquam peculiari luctu obrutum basilicæ huic moenia vrbs huius dederunt? Pro magno munere ha-

Bellum per
petuū carni
& vitijs ino-
dicendum.
Psal, 149.

Præclara
sententia.
* desluat.
Opes, si be-
nè vtaris,
precium sa-
lutis sunt.

Sub mor-
tem graui
somno præ-
mitur.

Suauius &
feliciter ob-
dormit in
Domino.
Multorum
visiones de
illo.

Corpus eius
examine
plenum
gratiæ.

Auidissimè
decerpissè
tur fimbriæ
velaminū
eius.

Exequiarū bitum est, leuicæ manum admoisse, aut ceruicem subiecisse. Vidistis non sine glo-
 eius mira ria vestra, gloriam eius. Nam & illa exequiarum religio, fidei deuotio erat, & tam la-
 religio tum erat habuisse talem, quàm graue, talem amississe: nec parùm fidiq̃ dat sepulcri
 Patrocina sui gratia. nam cuius hîc ossa condidimus, in calo vtiquè patrocina * præmisimus,
 sanctorum * præsumis Prælati tunc ante feretrum ipsius aromata & incensum vidimus: sed maiora de vestris
 mus. mentibus Deus in tanto erga tantum pastorem affectu vestro odoramenta suscepit,
 Exultauit in gloria illius Dei gloria, & in dissonis diuersarum linguarum choris amor
 consonus.

In eius lo- Pius Dominus, qui stimulando animos vestros ad electionem paruitatis meæ de-
 cum substi dit, nè à sepulcro illius longè abessem, illud etiam vobis orantibus dabit, nè à vijs illius
 tutus Hila longè recedam: sed vt quicquid illum egisse cognouero, id sine expostulatione aliqua
 rius. aut disceptatione factorum agere festinem. Vobis enim me, vt video, iam tunc per illum
 Deus genuit: vobis licet indignum præparauit: vobis ille me nesciens tanto labore
 quæsiuit: vobis tam propensa sollicitudine & cura vtcunquè erudiuit, quærens in
 me fidei sicut sanguinis sui venam: vobis me tanto labore per literas, tanto per ex-
 cursum suum ambitu ab insula, cui me, derelictis episcopatus eius principijs, secreti
 amore reddideram, non audeo dicere nesciens, fortasè præcius amouere satagebat,
 vt mihi iuxta sepulcri sui sedem in amore vestro patriam collocaret. Sed quid agi-
 mus, quòd immaturum me maturo excessu tradidit? Non est nostrum, secretum æter-
 ni regis in vlllo vel leniter culpæ iudicio. Non facile sentiretis, quantum amissetis
 boni, si redintegratum vobis bonum vestrum fuisset. O magna & inclyta, Honora-
 te, tua gloria: non indignit meritum tuum signis probari. Ipsa enim conuersa-
 tio tua plena virtutum & admirationis nouitate præcella, perpetuum quoddam
 signum ministravit. Multam quidem tibi diuinitus signorum speciem indultam nõ-
 uimus, quicunque propiùs assistebamus: sed in his tu minimam partem tuam com-
 putabas, maiusque tibi gaudium erat, quòd merita & virtutes tuas Christus scribe-
 ret, quàm quòd signa homines notarent. Et tamen quòd maius signum virtutis ef-
 se potest, quàm signa fugere, & occultare virtutes? Et verè tam familiaris quodam-
 modò oratio tua Christi auribus erat, vt efficacissimis precibus impetratum putem,
 nè virtutem tuam signa clamarent. Haber & pax martyres suos: Christi enim per-
 petuus, quàm diù in corpore moratus es, testis fuisti. Illud enim stupendum quon-
 dam adolescentiæ tuæ robur, perpetuo abstinentiæ rigore tenuatum, & in illam
 quam vidimus, adspèctus licet decore seruato, exilitatem redactum, crux vtiquè quo-
 tidiana consumpsit: quam tamen sine vlla semper notabili superstitione seruasti,
 omnes semper nimietates, & cognatum nimietatibus gloriæ fugiens appetitum.

Vita eius
 sanctissi-
 ma, perpe-
 turus instar
 miraculi
 fuit.

Quanta ei
 cum Chri-
 sto familia-
 ritas.

Fuit mar-
 tyr Christi
 perpetuus.

Fructus spi-
 ritus.

Psal. 118.

1. Cor. 3.

Psal. 104.

Etiam dor-
 miens, sæpè
 exhortatio-
 nis & ora-
 tionis ver-
 ba fudit.

Nunquàm in tuo ore, nisi pax, nisi castitas, nisi pietas, nisi charitas: nunquàm in cor-
 de, nisi horum omnium fons Christus habitauit. Qui tibi, & per te plurimis charita-
 tis, gaudij, pacis, longanimitatis, bonitatis, benignitatis, fidei, modestiæ, continen-
 tiæ fructus ministravit exuberantes in multiplicem copiam, & multorum salutem &
 gaudia: vt non immeritò illi cantaueris: Qui timent te, videbunt me, & lætibun-
 tur: Cui semper omne conuersationis tuæ bonum ascripsisti, illud assiduè tibi ac tu-
 is ingerens: Quid enim habes, quod non accepisti? Aut si accepisti, quid gloriaris, qua-
 si non accepisti? Sed hoc magis tuum erat vitæ tuæ bonum, quo magis tuum ne-
 gabas.

In te commune omnium Deum desiderantium solamen fuit. Quidam gloriantur in
 huius vitæ prosperis: tu econtrà in Deo exultare suadebas, resonantem, affectum tu-
 um voce blandæ modulationis immurmurans: Lætetur cor quærentium Dominum.
 Nulla tibi maior, quàm in orationibus & psalmis, voluptas. Tuis intantum medullis
 Christus infederat, vt interdum, quod expertus loquor, membris tuis placido sopore
 deuinctis, illum etiam in somnis officio solito tua lingua resonaret. Sæpè dormiens sa-
 nissime exhortationis, sæpè orationis affectu officiosissimo verba fudisti. Agebatur
 quippe in lectulo corporis requies mentis in Christo. Et quidem, prout quiq; assimus,
 experti sumus: tu verò vnica semper omnium requies, quàm alacer sæpè referebas
 somnia, non aliquid præfagientia, neq; aliqua in futurum anxietate sollicita, sed inquis-
 etis animæ desiderijs excitata, martyrium scilicet, quod semper meditatione gestabas,
 credo,

credo, interdum alludente, & prouocante cupiditatem tuam Domino, tanquam excitata in fidem tuam persecutione peragebas. Et verè puto neminem diffiteri, tibi ad martirium tempus, non animum, defuisse. Quotidiana siquidem in sincerissimis tractatibus confessione patris & filij & spiritus sancti testis fuisti: nec facillè tam exertè, tam lucidè quisquam de diuinitatis trinitate disseruit, cum eam in personis distingueres, & gloriæ æternitate ac maiestate sociares. Memento itaque amice Dei, mememento iugiter nostri: Deo incoinquinatus assistis, canens illud canticum nouum, & sequens agnum quocunquè vadit. Tu illi pedisequus, tu pro nobis patronus, orationum nostrarum interpres acceptabilis, & fortis assertor. Profusas ad sepulcrum tuum alumni gregis preces perfer: Impetra, vt conspiratione communi Sacerdos & populus, quæ iussisti, quæ docuisti, aliquatenus obtinere mereatur: Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui te in gloriam suam assumpsit, atq; cum patre suo sanctoque spiritu, viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Quam fuerit martyrij cupidus.

Apo. 14.

VITA S. FVRSEI, CUIVS PRAECLARE ET PROLIXE MEMINIT BEDA VENERABILIS LIB. 3.

Cap. 12. *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum: vbi etiam*

multa ad verbum ex hac recitat vita. Exstat

in egregijs M. S. codicibus.

VIT vir vitæ venerabilis, Furseus nomine: nobilis quidem genere, sed nobilior fide: seculi dignitate inter suos clarus, & in diuinorum gratia munerum præcipuus. Huius viri infantia, claris quibusdam miraculorum præfagijs apparentibus, pollebat. Summis etiam sacerdotibus per diuinam prouidentiam commissis, sacris literis & monasticis erudiebatur disciplinis. Crescente verò ætate, gratia prouidentia erga illum bonorum affectuum quotidie crescebat. Erat forma præcipuus, corpore castus, mente deuotus, affabilis colloquio, amabilis aspectu, prudentia præditus, temperantia clarus, in interna fortitudine

16. IANUAR.

S. Fursei egregie virtutes & doctes.

firmus, censura iustitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, charitate sollicitus, & ita cum decor sapientiæ adornabat, vt secundum Apostolum, sermo illius semper in gratia sale esset conditus. Bonorum ergo operum gratia plenus, patriam parentesque relinquens, sacræ scripturæ studijs aliquot vacabat annis: instructusque, monasterium in quodam construxit loco, vbi vndique religiosi confluentibus ad eum viris, aliquos etiam parentum suorum pia sollicitudine euocare curauit.

Coloss. 4.

Condit monasterium.

Hac ex causa dum patriam parentesque visitare properaret, vt inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquijs, quadam die corporis egrotantis molestia corripitur, ac deinde ad paternam, amicis suggerentibus, commigravit domum. Ille verò male habens, superque alterius manum innitens, quò volebat, perrexit: & haud longè à domo vespertinalem exorsus psalmodiam, & orationi intentus, tenebris subito circumdatus stetit. Nec enim pedes mouere infirmatus valebat, sed quasi iam mortuus, ad proximam deportatus est casam. Et cum se tenebrarum caligine circumdari vidisset, quantum manus desuper ad se extensas conspexit, quæ tenentes illum per brachia, niuis subuolabant pennis. Manus quippe sub pennis erant, quæ illum ex vtraque parte sustinebant, & quasi per caliginem angelica cernebat corpora. Altius verò perueniens, mirifico splendentes fulgore, facies sanctorum cernebat angelorum: vel, vt certius dicam, claritatem eximia lucis ex ipsijs angelicis intuebatur conspectibus, nec aliquid corporeum, nisi luminis claritatem potuit videre. Tertium quoque angelum, armatum scuto candido, & fulgureo gladio, claritate præcipuum se præcedere conspexit. Hi tres cælicolæ, splendentes pari fulgore, miræ suauitatis dulcedinem alarum sonitu, carminum modulamine, conspectus pulchritudine, illius animæ inferebant. Canebant autem vno incipien-

Viso mirabilis.